

ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ЗАНЯТЬ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ АВТЕНТИЧНИХ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ І СУЧАСНИХ ПОЛОЖЕНЬ НЕЙРОДИДАКТИКИ

У статті розглянуто сучасні принципи нейродидактики в аспекті ефективності вивчення іноземної мови у вищій школі з використанням автентичних відеоматеріалів. Виходячи з принципів нейродидактики та особливостей головного мозку людини, навчальний процес слід організувати різноманітно, оптимально варіюючи складний теоретичний матеріал з практичними завданнями, ефективно залучати в навчальний процес усі органи чуття. Навчання має приносити задоволення та орієнтуватися на актуальні інтереси й потреби студентів. Об'єктом методично-дидактичного аналізу є короткометражний фільм «Dufte» («Запахи», 2001) німецького режисера Інго Распера. Предмет дослідження – мотивація студентів до вивчення німецької мови та підвищення комунікативної спрямованості занять за допомогою залучення автентичних відеоресурсів. Аналізується методична та дидактична доцільність використання відеоматеріалів на заняттях з іноземної мови: мотиваційно-стимулююча функція, компактність, легкість сприйняття, можливість реалізації диференційованого підходу до навчання. До безперечних переваг відеоматеріалів належать також автентичність, креативність та внесення різноманітності в навчальний процес.

Ключові слова: нейродидактика; відеоматеріали; автентичність; креативність; мотивація; комунікативна спрямованість; німецька мова.

Федоренко Л. А.,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської філології та зарубіжної літератури,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
fvm34@outlook.com

ПОВЫШЕНИЕ МОТИВАЦИИ И КОМУНИКАТИВНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ ЗАНЯТИЙ ПО НЕМЕЦКОМУ ЯЗЫКУ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ АВТЕНТИЧНЫХ ВИДЕОМАТЕРИАЛОВ И СОВРЕМЕННЫХ ПОДХОДОВ НЕЙРОДИДАКТИКИ

В статье рассмотрены современные принципы нейродидактики в аспекте эффективности изучения иностранного языка в высшей школе с использованием автентичных видеоматериалов. Исходя из принципов нейродидактики и особенностей головного мозга человека, учебный процесс следует организовывать разнообразно, оптимально варьируя сложный теоретический материал с практическими заданиями, эффективно использовать все органы чувств. Учеба должна приносить удовольствие и ориентироваться на актуальные интересы и потребности студентов. Объектом методически-дидактического анализа послужил короткометражный фильм «Dufte» («Запахи», 2001) немецкого режиссёра Инго Распера. Предметом исследования является мотивация студентов к изучению немецкого языка и повышение коммуникативной направленности занятий с помощью автентичных видеоресурсов. Анализируется методическая и дидактическая

целесообразность использования видеоматериалов на занятиях иностранного языка: мотивационно-стимулирующая функция, компактность, легкость восприятия, возможность реализации дифференцированного подхода к обучению. Безусловными преимуществами видеоматериалов являются также автентичность, креативность и внесение разнообразия в учебный процесс.

Ключевые слова: нейродидактика; видеоматериалы; автентичность; креативность; мотивация; коммуникативная направленность; немецкий язык.

Федоренко, Ларыса,

PhD in Philology, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Germanic Philology
and Foreign Literature,
Zhytomyr Ivan Franko State University,
fvm34@outlook.com

INCREASING MOTIVATION AND COMMUNICATIVE ORIENTATION OF THE GERMAN LANGUAGE LESSONS WITH THE USE OF AUTHENTIC VIDEO MATERIALS AND MODERN APPROACHES OF NEURODIDACTICS

The article considers modern principles of neurodidactics in the aspect of the effectiveness of studying a foreign language at a higher education institution by using authentic video materials. Based on the principles of neurodidactics and the characteristics of the human brain, the learning process should be organized in a variety of ways, optimally varying the complex theoretical material with practical tasks, using effectively all the senses. The process of learning should give pleasure and above all be guided by the actual interests and needs of students. The object of the methodological and didactic analysis taken by the author is the short film "Dufte" (2001) shot by the German director Ingo Rasper. Among other short-length films that are worthy of attention in German lessons is "Björn oder die Hürden der Behürden" (2001) by the German director Andi Niessner. The subject of this research is motivation to learn the German language and increase of the communicative orientation using authentic video resources. The methodological and didactic expediency of using video materials in foreign language lessons is analysed: motivational and stimulating functions, compactness, ease of perception, differentiated approach. The unconditional advantages of using videos are authenticity, creativity and diversity in the educational process. The author gives several practical examples of some German learning activities with the use of authentic video materials and modern approaches of neurodidactics. The study of the "multichannel" learning principles is an effective basis for productive foreign language studying. A perspective aspect of the research is the consideration of students' individual psychological characteristics, in particular, their belonging to certain types of foreign language learning styles (audit, visual, communicative, motor-kinesthetic).

Key words: neurodidactics; video materials; authenticity; creativity; motivation; communicative orientation; the German language.

Постановка проблеми. Серед проблем, які найбільше турбують сучасну українську вищу школу в галузі викладання німецької мови, варто назвати такі:

- недостатня мотивація до вивчення німецької мови як другої мови після англійської;
- різний рівень володіння іноземною мовою студентами однієї групи: часом розбіжність сягає від А0 (вихідний рівень володіння іноземною мовою на початку її вивчення, коли студенти не вивчали іноземної мови в школі) до В2 на першому курсі;
- мовні та психологічні «бар'єри» студентів перешкоджають комунікативній спрямованості заняття;
- велика кількість змістових модулів, на які відводиться недостатньо часу, не сприяють глибокому та ефективному засвоєнню матеріалу;
- велика кількість студентів в академічній групі;
- незадовільний технічний та методико-дидактичний стан аудиторій більшості закладів вищої освіти;
- забагато домашніх завдань, що не сприяє поліпшенню навчального клімату;
- студенти мають багато другорядних дисциплін, опанування яких також вимагає чимало часу та зусиль.

Це неповний перелік проблем та складнощів, з якими мають справу сьогодні українські викладачі та студенти.

Мета статті. Ця стаття має на меті окреслити шляхи і визначити прийоми розвитку *мотивації* до вивчення іноземної мови та підвищення *комунікативної спрямованості* занять з німецької мови з урахуванням сучасних положень нейродидактики шляхом залучення автентичних відеоресурсів (на прикладі використання короткометражного фільму «Duft» («Запахи», 2001) німецького режисера Інго Распера).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В основі розвідки лежать концепції, підходи, принципи та методи *нейродидактики*, зокрема результати науково-практичних досліджень Манфреда Шпітцера (нар. 1958 р.) – німецького психіатра, психолога, професора, дослідника головного мозку, автора праць «Навчання: винайдення зрозумілого» (Lernen – Die Entdeckung des Selbstverständlichen) [1], «Навчання: дослідження мозку та школа життя» (Lernen – Gehirnforschung und die Schule des Lebens) [2], «Медицина для освіти: вихід із кризи» (Medizin für die Bildung – Ein Weg aus der Krise) [3], «Школа та її обов'язки сьогодні» (Schule, und was sie heute leisten sollte) та ін.

Зокрема, сучасні дослідження головного мозку свідчать про те, що:

- кожен головний мозок є унікальним, а отже: різні учні мають різний рівень засвоєння матеріалу за однакового викладання матеріалу;

- спроможність головного мозку кожної людини (особливо в юному віці) є надзвичайно потужною. Проте завжди є ризик його «блокади» через демотивацію, що спричинена нудним зубрінням, постійними навчальними невдачами, деконструктивною критикою, приниженням, публічним висміюванням тощо);
- знання не можна «передати», вони «продукуються» в головному мозку в процесі навчання.

Виходячи з принципів нейродидактики та особливостей головного мозку людини, навчальний процес слід організовувати різноманітно, оптимально варіюючи складний теоретичний матеріал з практичними завданнями. Навчання має приносити задоволення та бути зорієнтованим на актуальні інтереси й потреби учнів чи студентів. Варто надавати перевагу невеликим за обсягом навчальним вправам, доцільно варіювати повторення та нові завдання.

До основних положень нейродидактики, які варто враховувати в навчальному процесі, належать також такі:

1. Навчання є процесом накопичувальним, тому варто спиратися і враховувати вихідні та попередні знання і досвід учнів / студентів з певної теми тощо.
2. Доведена ефективність «багатоканального» навчання, у яке залучено якомога більше органів чуття: зір, слух, нюх, смак, дотик, відчуття положення тіла в просторі.
3. Ефективне навчання потребує регулярності, систематичності, великої кількості практичних вправ та повторення.
4. Навчальний процес відбувається ефективніше, якщо супроводжується позитивними емоціями і показниками успіху. Натомість негативні емоції перешкоджають навчальному процесу, знижують навчальні результати, призводять до навчальних «бар'єрів», відчуття апатії та страху.
5. Learning by Doing. Відповідно до особливостей функціонування головного мозку ми найкраще сприймаємо та запам'ятовуємо той інформаційний матеріал, який самі опрацьовуємо або виробляємо (Рис. 1).

Ми вивчаємо і засвоюємо...	
●	10 % з того, що читаємо;
●	20 % з того, що чуємо;
●	30 % з того, що бачимо;
●	70 % з того, що говоримо;
●	90 % з того, що ми самі робимо

Рис. 1. Особливості сприйняття інформації головним мозком

6. Оскільки кожен головний мозок є унікальним, кожен учень має не лише свій індивідуальний темп навчання, а й свій найбільш ефективний канал сприйняття інформації. У нейродидактиці відповідно виокремлюють **аудитивний, візуальний, комунікативний, моторно-кінестетичний** навчальні типи [4] (див. Табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація типів навчального сприйняття

Навчальний тип	Органи або спосіб прийняття інформації
Аудитивний тип. Легко сприймає і запам'ятовує інформацію на слух: усні презентації, радіорепортажі та ін. Для аудитивного типу корисно озвучувати письмову інформацію та повторювати її вголос.	Слух
Візуальний тип. Найкраще сприймає інформацію оптично: читаючи тексти, які містять візуальну опору (картинки, графіки, таблиці, схеми), переглядаючи фільми. Для візуального типу доцільно фіксувати або ілюструвати певну інформацію схематично, виділяти найсуттєвіше в тексті маркером тощо.	Зір
Комунікативний тип. Найкращий спосіб навчання для комунікативного типу полягає у спілкуванні, участі в дискусіях, різного роду обговоренні інформації. Оптимальними формами організації навчальної діяльності є робота в парі, групова робота.	Комунікація
Моторно-кінестетичний тип. Такий тип найкраще сприймає інформацію через дотик моторику та рух. Навчальна діяльність відбувається за допомогою великої кількості практичних вправ, експериментів, дослідницької роботи тощо. Урахування моторно-кінестетичного навчального типу відповідає психолого-педагогічному принципу <i>learning by doing</i> .	Дотик, рух, практичні вправи

Урахування індивідуальності сприйняття кожного студента є необхідною передумовою успішності навчальної групи загалом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Використовуючи відеоматеріали на заняттях з іноземної мови, ми застосовуємо від 40 % до 90 % ресурсів головного мозку для ефективного засвоєння матеріалу (див. Рис. 1), адже ми залучаємо до рецептивно-продуктивної праці органи зору та слуху. Перевага роботи з відеоматеріалами перед аудіюванням є очевидною: крім мотиваційно-стимулюючої функції, відеоресурс є візуальною допоміжною базою для сприйняття матеріалу на слух. До безперечних плюсів відео належать також автентичність, введення історико-культурного контексту країни, мова якої вивчається, креативність та урізноманітнення навчального процесу. За потреби звукова доріжка фільмів може

супроводжуватися субтитрами, що також є допоміжним засобом для розуміння матеріалу.

Палітра відеоресурсів, які можна залучати при вивченні іноземної мови, досить широка. Найбільш популярними на заняттях в закладах вищої освіти є короткометражні фільми, повнометражні фільми, музичні відеокліпи, мультиплікаційні фільми, тематичні документальні репортажі, актуальні новини.

Об'єктом розгляду цієї статті є короткометражні художні фільми, оскільки вони, на наш погляд, мають істотні переваги у використанні на заняттях. Ідеться насамперед про таке:

1. **Компактність.** Короткометражний фільм триває переважно 7-15 хвилин, що дозволяє протягом академічної години не лише переглянути відео, а й обговорити зміст, виконати завдання та вправи до фільму. Завдяки компактному формату можливий також повторний перегляд усього фільму або вибраних фрагментів, перегляд з паузами для обговорення тощо в межах одного заняття.

2. **Легкість сприйняття.** Короткометражний фільм, на відміну від повнометражного, присвячений зазвичай одній чітко вираженій темі, має невелику кількість героїв та одну конкретну сюжетну лінію. Через це такі фільми не обтяжують студентів громіздкістю матеріалу та є неважкими для сприйняття.

3. **Мотиваційний чинник.** Орієнтація на навчальний успіх:

1) можливість використання короткометражних фільмів як потужного мотиваційного фактора для вивчення іноземної мови та стимуляції інтересу до іншомовної історії, культури тощо;

2) оптимальний баланс і чергування рецептивної та продуктивної навчальної діяльності, ефективно залучення органів зору, слуху під час роботи над короткометражним фільмом є вагомим психолого-педагогічним чинником навчальної успішності студентів.

4. **Цілеспрямованість вибору. Диференціація.** Різноманітний вибір короткометражних фільмів надає можливість точного і конкретного, відповідно до лексико-граматичного матеріалу, теми й проблематики, вибору фільму для певного заняття, а також уможливорює диференційований добір матеріалів для різних рівнів володіння мовою – від початкового A1 до прогресивного C2.

Використання короткометражних фільмів на заняттях з німецької мови ми розглянемо на прикладі фільму «Запахи» німецького режисера Інго Распера (режим доступу до відеоматеріалу: <https://www.youtube.com/watch?v=gb6qUM7PQt4>). У наступному викладі опишемо завдання для різних етапів роботи над фільмом.

1. ЗАВДАННЯ ПЕРЕД ПЕРЕГЛЯДОМ ФІЛЬМУ

Студентам пропонується обговорити назву фільму й обміркувати, чому картина називається «Запахи» (*Reflexion: Warum heißt der Film „Duft“?*). Згодом студенти отримують роздруковані кадри з фільму (Рис. 2) і висловлюють припущення щодо теми та проблематики картини.

Рис. 2. Кадри з фільму «Запахи» Інго Распера

Викладач повідомляє деякі факти та інформацію з історії НДР та ФРН після Другої світової війни, які необхідні для розуміння фільму; пояснює такі поняття та концепти, як *die Nachkriegszeit, die DDR, die Besatzungszone, der Kalte Krieg, die Diktatur, die Berliner Mauer, Trapo (Transportpolizei), der Eiserner Vorhang, die Grenzkontrolle, Stasi (Staatssicherheitsdienst), der Schwarzhandel, schmuggeln* тощо.

Карта Німеччини та Європи відповідного історичного періоду є допоміжним наочним засобом на цьому етапі заняття (Рис. 3).

Рис. 3. Німеччина після Другої світової війни. Окупаційні зони

Це завдання можна доручити студентам у ролі пошукової роботи напередодні заняття, на якому відбувається перегляд фільму. Для цього студентів доцільно розділити на міні-групи, кожна з яких отримає певне проблемне завдання з подальшою презентацією результатів пошукової роботи. Наприклад: 1) Німеччина після Другої світової війни. Окупаційні зони; 2) Холодна війна. Залізна завіса; 3) Берлінський мур; 4) Служба безпеки НДР.

2. ЗАВДАННЯ ПІД ЧАС ПЕРЕГЛЯДУ ФІЛЬМУ

Студенти дивляться фільм до сцени, коли поліцейський знову з'являється в купе подорожніх та віддає документи літній дамі (7:50 хв.). Після цього студенти мають висловити припущення, що відбуватиметься у фільмі далі: *Wie geht der Film weiter? Arbeitet der alte Mann im Abteil für die Stasi? Sind die Personen in Gefahr? Was fällt Ihnen besonders auf? Was könnte den Personen im Abteil passieren? Wie endet der Film?*

Студенти переглядають фільм до кінця і порівнюють фінал зі своїми припущеннями: *Wie finden Sie das Ende? Finden Sie den Film lustig? Was war für Sie unerwartet im Film? Kennen Sie die Filme bzw. Bücher mir der ähnlichen Problematik? Welche Filme sehen Sie gern? etc.*

3. ЗАВДАННЯ ПІСЛЯ ПЕРЕГЛЯДУ ФІЛЬМУ

Після перегляду фільму студентам пропонують різні вправи і завдання на перевірку розуміння змісту картини. Наприклад:

- Завдання множинного вибору (multiple choice, Mehrfachwahl-Aufgaben):
Wohin fahren die Leute im Film?
a. Berlin; b. Leipzig; c. München; d. Dresden.
- Завдання альтернативного вибору (Richtig/Falsch-Aufgaben):
Entscheiden Sie, was richtig und was falsch ist. Korrigieren Sie bitte die falschen Aussagen:
 - Immer mehr Menschen versuchen, westliche Produkte durch den Schwarzhandel zu erwerben.*
 - Die alte Dame fährt mit dem Zug von Berlin nach Leipzig.*
 - Ihr Mann wünscht sich Zigaretten zum Geburtstag.*
 - Das Abteil ist in der zweiten Klasse.*
- Заповнення пропусків необхідною інформацією (Lückentexte):
Ergänzen Sie die Sätze:
Nach dem Zweiten Weltkrieg die Alliierten die deutschen Gebiete.
Viele in der DDR und hoffen Frieden und
- Завдання перехресного відбору (Zuordnungsaufgaben):

Wann ist was geschehen? Setzen Sie die folgenden Ereignisse an das richtige Datum:

- 1945 Die Berliner Mauer ist gefallen.
- 1949 Die Mauer wird gebaut.
- 1952 Der Zweite Weltkrieg endet.
- 1953 Wiedervereinigung Deutschlands.
- 1961 Der große Volksaufstand in der DDR
- 1989 Es werden die BRD und die DDR gebildet.
- 1990 Viele Einwohner der DDR versuchen westliche Produkte einzuschmuggeln.

5. Завдання на розташування кадрів з фільму в правильному порядку (*Bringen Sie die Standbilder in die richtige Reihenfolge*).

6. Модифікований переказ змісту за допомогою кадрів з фільму (*anhand der Standbilder die Filmhandlung wiedergeben*).

Для закріплення лексико-граматичного матеріалу можна використовувати такі вправи:

- переклад синонімічного ряду та пояснення відтінків у значенні дієслів: *duften – riechen – stinken*;
- викреслення зайвого поняття: *Welches Wort passt nicht?: das Genussmittel – die Konsuminsel – der Güterverkehr – der Volksaufstand – die Ware*;
- добір синонімів до слів, наприклад: *begehrt – beliebt – populär; verstecken – schmuggeln – heimlich über die Grenze bringen* usw.;
- завдання перехресного вибору (*Verbinden Sie die Verben mit den passenden Präpositionen: aufpassen auf (Akk.), hoffen auf (Akk.), riechen nach (Dat.) u.a.*

Результати дослідження. Сучасне заняття з іноземної мови неможливе без урахування нейродидактичних даних щодо навчання та особливостей функціонування головного мозку.

Використання відеоматеріалів на заняттях з іноземної мови цілком відповідає сучасним принципам нейродидактики в аспекті ефективності навчального процесу, зокрема:

- сприяє підвищенню інтересу до вивчення іноземної мови, надає заняттю креативності, комунікативного спрямування, сприяє усуненню мовних та психологічних «бар'єрів»;
- сприяє глибинному та ефективному засвоєнню навчального матеріалу, адже залучає до рецетивно-продуктивної діяльності від 40% до 90% ресурсів головного мозку;
- ураховує індивідуальність кожного з навчальних типів: *аудитивний* та *візуальний* на етапі перегляду відеоматеріалу, *комунікативний* та *моторно-кінестетичний* на етапі обговорення й опрацювання відео;
- відповідає принципам «багатоканального» навчання;

– створює необхідні психолого-педагогічні та організаційні умови формування креативності учасників навчального процесу;

– найчастіше супроводжується позитивними емоціями і показниками навчального успіху, що є передумовами мотивації та ефективної комунікації на заняттях.

Звісно, передумовою ефективного використання відеоресурсів у навчальній аудиторії є ретельно продуманий план заняття. Важливим є не лише бездоганне функціонування суто технічних аспектів, а більшою мірою методично-дидактична доцільність використання ресурсу.

Перспективи подальших розвідок у площині нейродидактики ми вбачаємо в дослідженні принципів «багатоканального» навчання як ефективної бази для продуктивного засвоєння іноземної мови. Цікавим аспектом видається також подальше дослідження врахування індивідуально-психологічних особливостей студентів, зокрема належності їх до певних навчальних типів (аудитивний, візуальний, комунікативний, моторно-кінестетичний) у процесі вивчення іноземної мови.

Серед короткометражних фільмів, що також варті уваги на заняттях з німецької мови, можна назвати «*Бйорн, або Боротьба з бюрократами*» (*Björn oder die Hürden der Behörden*, 2001) німецького режисера Анді Нісснера (режим доступу до фільму: <http://www.filmportal.de/video/bjoern-oder-die-huerden-der-behoerden-2001>). Теми, які порушуються у фільмі, актуальні не лише для Німеччини. Тому зміст фільму спонукає до обговорення в аспекті порівняльного аналізу різних країн, а також є цікавим у граматично-мовній площині.

ЛІТЕРАТУРА

1. Spitzer M. Lernen – Die Entdeckung des Selbstverständlichen / M. Spitzer // Ein Vortrag von Manfred Spitzer auf DVD. – 2006.
2. Spitzer M. Lernen – Gehirnforschung und die Schule des Lebens / M. Spitzer // Spektrum. – Heidelberg, 2009. – S. 36-77.
3. Spitzer M. Medizin für die Bildung – Ein Weg aus der Krise / M. Spitzer // Spektrum. – Heidelberg, 2010. – S. 45-87.
4. Ballweg S. Wie lernt man die Fremdsprache Deutsch? / S. Ballweg, S. Drumm S. u.a. – DLL 2. – München : Klett-Langenscheidt, 2013. – S. 56.

REFERENCES

1. Spitzer M. Lernen – Die Entdeckung des Selbstverständlichen / M. Spitzer // Ein Vortrag von Manfred Spitzer auf DVD. – 2006.
2. Spitzer M. Lernen – Gehirnforschung und die Schule des Lebens / M. Spitzer // Spektrum. – Heidelberg, 2009. – S. 36-77.
3. Spitzer M. Medizin für die Bildung – Ein Weg aus der Krise / M. Spitzer // Spektrum. – Heidelberg, 2010. – S. 45-87.
4. Ballweg S. Wie lernt man die Fremdsprache Deutsch? / S. Ballweg, S. Drumm S. u.a. – DLL 2. – München : Klett-Langenscheidt, 2013. – S. 56.

Отримано 14.04.2018 р.